

ACC. N:R M. 13805:1-12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Ingemar Brock, Brösarp
Härad: Färs Berättare: _____
Socken: Räddinge Berättarens yrke: _____
Uppteckningsår: 1954 Född år _____ i _____

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-12.

LuF 73
(Pristärb. i
Ystads Alle-
handen 14/11
1953.)

Skriv endast på denna sida

1

Brösarp. 1.26 Januari 1954.

Läste i Ystads Allehanda om när den nya
tidu kom och skall försöka skildra vad jag
själv varit med om. Jag är född år 1891 och
kom som ^{år 1905} piga till en bonde i Röddinge
församling. Lånen för hett år var 100 kr. plus
skui (fästpeng) städsla, lantbrukarnas kom
till var en man som drev sitt jordbruk hett
efter gamla tiden därför kan jag berätta lite
om det, där var grannar som var mera
moderna som tog han inte alls efter.
Vi var dräng, piga en minste dräng (ogapåg)
15 år gammal en son och dotter, på ardet
samen 25 år, åldern på bonden eller gulden
som vi sade vet jag inte och så grannar
(morar) en snäll gammal kvinna som
måna om oss på bästa vis. Vi fick gå upp
kl 5 om morgnarna och gå i stallet och mjölka
på sauarna kl 4 då kreaturen var på bete
när vi så mjölkat fick vi en kopp kaffe serverad
direkt ur kopparkitteln, utan något att äta
till, när ju fick vi stekta potatis som stekts
till nos på stekpannan och som stekt på
öppna spisen i skottenen så som man
sade, och till den fick vi en ^{salt} bit ost
svagdricka hembraggt, grovt bröd och ^{stap} stött

middagen bestod vintertid av kåsepper med
 små havregryn i, bakat på fläsk som tre dag-
 arna i veckan, och ätseppa som andra
 dagarna, söndagen kunde det vankas lomma
 bärar med kokt fläsk, eller (äggkakor,
 pannkakor. Kl 5 på eftermiddagen fick vi
 (middeltarna) som bestod i en skiva grovt
 bröd med en klök istället och en bit rök
 korv, plattat var ströket i en klump på ena
 ändan av brödskivan, ifall man inte alltså
 skulle det sparas till en annan gång. det
 var stora brödskivor, vi bakade bröd stora
 så som vägen nog sina 5 eller sex kg. tung.
 bröd kallade som det för, och så fick vi
 drickablandning till, som serverades i ett
 kerfat, och som vi åt av tillsammans, som
 och dottern o gubben av ett fat, och vi tjänare
 av ett annat, vars sin hornsked hade vi
 som var märkt så det var nog med att
 var hade sin, som toskades av och såldes i
 brödsådan, sommartid bestod maten till stor
 del av risgrynsvålning med grovt bröd och
 spickfläsk, en och annan gång senkager
 det var sammantaget av kornmjöl, jäst,

Salt, mjölk och ett par ägg stektes i färdigt
och isten. Pläsket stektes aldrig utan äts
spiseket eller kokt. potatismas fick vi ofta
med sirap, som hällades i en förgylning
i toppen på grötfatet och så salt till till
och så fick vi svagdricka och mjölk till.
som vi fick äta i oss med skedarna, ur
levfatet, kvätkmålet bestod för det mesta av
grovt bröd utan smör, och mjölk som vi skvade
i oss ur ett gemensamt fat, någon enstaka gång
rågmjölsgröt med sirap, man gånge berömt
hade vi skalpotatis fick vi den i nypen, och
skar skivor av och doppade i en kettallrik med
(småflöd) lite grädde i mjölken, om somman
var doppen sur och då kunde den ju hänga en
kläck på potatisen, var säker om att den skulle
en viss vana att nå munnen, jag lärde det
aldrig, jag åt hellre potatisen utan dopp
för det skenerade inte som andra med tände
och på den som spillde på bordet så kunde
det heta den grannaste spillde på sig, torke
man då av sig hette det den rälige torrer
av sig, och det var ju genant, för i mitt
barndomshem åt vi på tallrik med kniv och gaffel.
min Mor var barnmorska i grannförsmåkingen
och hade som gift haft plats hos Greve von
Piper på Lyckås så vi barn hade fått lära

och äta på fattuk. här hos bonden var inte fattukar
i bruk utan till soppor, vätting, gröt, och allt äts
av lefvet. vi satt vid ett långbord med gubben vid
övre kortändan, någon enstaka gång åt (kvingar)
från också med i ~~frukten~~ hörnet på den bänken
låg brödkakan och flottkruset, även det av bra
med ett öra i, det kruset benämndes (sett) eller
(settet) till formen som ett nattkärl, på långväg
på ett säte hade drängarna sin plats i rad efter
ålder och med väggen som ryggstöd, vi flickor
hade en mindre bänk som fördes in under
bordet vid måltidens slut, övriga möbler i
stugan, var en träsoffa var i gubben låg
om natten, en stor utdragssäng var i moran
låg, en länstol som moran satt i när hon hade
arbetade, stiekade strumpor stoppade, och klappa
byxor och tröjor, som bestod i grått värken,
på vintern kardades ull och spannas till garn,
det fick jag aldrig lära, blev det tid över för
mig som var minst fjärdel fick jag väva band,
av ullgarn till strumpband som bands om
benet strasc nedan knät. band av bomullsgarn
eller (twist) hade vi och band över leksken
när vi skulle ut i markerna med mat.
golvet bestod av tegel, det var nog vanlig rödtegel
sten ty formen var lika där, det fanns fyra rum
ett av dem benämndes keisthus där fanns bara

5) med skönt, fina agedyner, sängkläder, en del är
nog skingrat. Ty dom gamla dog ju och då blev
det aktion, det var nåå gång hader första världskriget
en stor sal fanns det även den med tegelgola
men där var mattor av gam på golvet en liten
kammare innan för ~~dagligstuga~~ dagligstuga
där var brädgola, i väggen mellan dessa två
rum fanns en skåpspis av järn med dörrar den
enda i hela huset, ingen kokspris fanns, all mat
lagades ute i den öppna spisen på en tresot
av järn, i öppna skorstenen, sen var det väskam
där stod väven uppställd jämt, där var brädgola ty
där var källaregång genom en lucka i golvet
och rummet intill var spiskammaren, och en liten
skruble i nordöstra hörnet var pigkammaren med
tegelgola utan eldstad, med rappaack väggar,
dom kalkats, på vintern när det var kallt det var
inte ovanligt med 20 a 30 minusgr. i min barndom
frös det ju inne då var väggarna klädda med
rimfrost, då kläddes vi intill av oss när vi gick
till sängs tog bara bejken av, men låg för övrigt
med strumpor och alla kläder under en fjäder-
dyna, gissa om det var (förhuset) matglädande
att gå opp, men i träskorna med en fart och ner
i kottaket där var varmt o skönt jag var på
gårdens i två år men jag minns inte vi var förkyll
nån gång. Jag får kanske också tala om var
det var jag hade tjänst, det var i Rödvinge försam-
ling, i Tors härad, banden lütte Per Petters
gumman lütte Elma, dottern Tugan o sonen Per.
gårdens var en arrendegård under Nögestad

redskapen bestod ju även av ett arder
samt plog. cyroden tröskades med höstband
och ett slagverk. När där var en bra hög säd
(dröse) hakades den grå en kanna runt drogs
med handkraft.

hur stor i tunnland vet jag inte men där fanns
5 arbetshästar alltså 2 1/2 par. redskapen var en
klös likt en fjäderkarr men inte ställbar, en
trussel av trä som kördes över åkern när den
var sått, ringvält kallas det för i våra dagar fast nu
är den ju av järn. Loden såddes för hand och
då fick jag som minsta piga gå för husbanden
när man sådde, man skulle gå där den yttersta
kornen föll och trampa så potta steg som möjligt
så det syntes, efter den stigen eller (fjeder) såddes
så näste gång, sådesslagen var förtädesvis hade
korn och råg, inget vete odlades, inga betor
all säd (högs) eller mjöades med vete, rågen bands
i kärror och sattes i (trave) skylar om 20 par
i varje skyl. kornen och kornet var så (stacket)
kort så det bands inte i kärror, det fick
ligga på (mo) alltså ligga till toke en dag sen
gick vi kvinnfolk och rävsade ihop kornen
med trärävsor (rivar) och bar det i stack
det var noga med att alla axen kom på ett
håll inåt i stacken, sen gick vi fruntimmer
bakefter varandra och rävsade åkrarna
med handrävsorna, det skulle en viss rörelse
till att rävsas, så inte man slog av (tingarna)

eller taggarne på rävsan som var ju än trä-
ga sådana finns ju än. På våren när gödselen
kördes ut på åkrarna så fick vi två pigor
ut och sprida gödseln i hängarna lassade av
den i små högar, och sen skulle vi gå med
en grepp ^{slask} och ^{slask} sända den eller förordla
ett rätt så tungt arbete gå i myllan och skaka
sänder stora gödselkekar, men på vårbrevet
fick vi vila middag en halv timme, och
då varskades det (lille middags) det var en
morgon med ost i regel mjölkjord eller grön
som det hette därför att den inte kunde toka
och så (fint bröd) rågsätsbröd mer än
dels möjligt vi tjänare fick inte vitt bröd
utan om julen annars. Gödseln lades före-
trädesvis på åker som det skulle odlas potatis
på det odlades rätt mycket, kreaturen fick
rä potatis, svinen fick den kokad. Mjötken
lämnades till Esperöds mejeri, bönderna
skiftades till att köra. Gården som jag
granne med den jag hade plats på var
mera modernt skött, bönderna på den var
förresten som till den jag hade plats hos.
Man odlade foderbeter, och som land även

dam tröskade med ångtröskan, och hade något så
 modernt som en mangel, jag minns vi bar där
 och manglade, vi manglad skor och där var
 posthinsknappar och dam skär sänder tyg.
 En svägerska till mig har talat om 1892 fanns den
 första slättermaskinen vi Axeltors gård i närheten
 hette Falkman, dam hade även en bredvävings
 maskin att så såd med vilket var en fördel
 när det blåste, det skulle ju helst ha kunnat
 gå handsådd. Jag var även med och tröskade
 malt, i en liten malttröskan (tröskna) först slops
 kornet i (stör) vatten i stora kar sen lades den
 på (loftet) vinden att gro när då groddarna
 var ett par centimeter långa ~~och~~ skuffades den
 i säckar och kördes till torken där den breddes
 på torken och eldades i runder, jag har svårt för
 att beskriva det, men vi ungdomar samtades på
 kvällen i torken där var varmt och rökigt, där kokades
 kaffe, och så hade vi Lössbollar köpta hos Johanna
 Haga, där sjöngs visor till dragspel och dansades
 utanför på gräset, om lördagskvällarna samtades
 vi på Ekerölds dansbana, jordbana, det var vårt
 fritidsnöje, men fråga om lov att gå dit fick
 vi göra annars kunde det hända vi blivit
 utelästa. När husbandet någon gång var borta
 fick vi bjuda nabojämnarna till oss, det kallade
 vi för att ha förgädd där sjöng vi, lekte lekar

Old dansade, på sådana samkväm var intetdräng-
arna med, en gång var vi samade i en gravgård
då smög en av frägarne i i skorstenen och
sadesatt i kaffet så vi kunde inte dricka det
så vi blev utan kaffe den gången, när jag
skrev om maten glände jag talar om att vi
slaktade tre storarvin en månad i ena jul,
och ett får eller en bagge på lösten, en del
av tagen användes att stöpa fjus och präsar
präsan var ett smalt fjus som vi doppade
sist i tagen, och sena vi hade och lyste
oss med, det tryckte vi tummen på
och satte fast det i väggarna där vi
behövde hava ljus det var ingen risk
för eld ty alla väggar i både kök, pig-
kammare var murbrukat bort utan någon
betydelse av tapet, av blodet efter grisarna
gjordes blodkorv, vi rödde kryddor, lök,
linjan, salt, sirap, isterbitar och rå-
mjöl i, sedan östes det i (tamar) jäster

och kokades i den inmurade grytan,
 sen fick vi äta stekt blockkorv mest
 var dag så länge det fanns, köttbullar
 blev där aldrig lagade, utan köttet
 som blev gjordes där korv av, även
 leverkorven rökades, sen förvarades
 den, på vinden i kistor, mellan enis
 och palm. Fram på våren när korna
 kalvade kokades kalvdans av råmjölk
 och det tillgick så, mjölken blandades
 med socker, salt, kanel, sogs i ett
 leksrus och kokades i vattenbad i
 en gryta, tills den stelnade och äts
 med mjölk. När det blev entjurkalv
 slaktades den när den blev en 8 eller
 fjortan dar, då gjordes där kalvsylta
 eller (bigatt) som det kallades, på

köttet som skrapades av på det kokta
huvudet, benen och slaget, annat kött
kokades iickpassé av, där stektes aldrig
stek. Oja mycket mer skulle jag
kunna berätta men det får räcka
med detta, och inte vet jag om
det är värt att rädsla undan
glämskan, och det blir kanske
aldrig läst, det är ju siste famari
i dag, men jag har inte kommit mig
för att skriva ner det för, jag har
inte varit bry. Nu vill jag heller
inte ha mitt namn offentliggjort,
och inte bouders bättre tog både
kam och bamlam till Konam lever
och är framstående personer, dom
tycker kanske illa vara ifall det

blir offentliggjort, inte är det ju nåt
sökande jag skrivit, utan med
verkligheten överensstämmande men man
tycker ju inte om att bli antalat
ändå.

Mitt namn är

Ingeborg Broek.

ad. Brösarp.